ומחריא תנורא שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה [א]קדחא ואיתרע מזלה ואייתיתה א"ל רב ביבי בר אביי אית לכו רשותא למיעבד הכי אמר ליה ולא כתיב ויש נספה בלא משפט א"ל והכתיב [1]דור הולך ודור בא אמר דרעינא להו אנא עד דמלו להו לדרא והדר משלימנא ליה לדומה א"ל סוף שניה מאי עבדת אמר אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה והויא חלופיה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [2]ותסיתני בו לבלעו חנם עבד שרבו מסיתין לו וניסת תקנה יש לו רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [3]הן בקדושיו לא יאמין אי בקדושיו לא יאמין במאן יאמין יומא חד הוה קא אזיל באורחא חזייה לההוא גברא דהוה מנקיט תאני שביק הנך דמטו ושקיל הנך דלא מטו א"ל לאו הני מעלן טפי א"ל הני לאורחא בעינן להו הני נטרן והני לא נטרן אמר היינו דכתיב הן בקדושיו לא יאמין איני והא ההוא תלמידא דהוה בשיבבותיה דרבי אלכסנדרי ושכיב אדזוטר ואמר [ב]אי בעי האי מרבנן הוה חיי ואם איתא דלמא מהן בקדושיו לא יאמין הוה ההוא מבעט ברבותיו הוה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [4]וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שכיר עבד שרבו מקרבו לדונו וממהר להעידו תקנה יש לו אמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות אמר ריש לקיש כל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה שנאמר [4]ומטי גר ומטי כתיב א"ר חנינא בר פפא כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד שנאמר [4]ולא יראוני הא יראוני מוחלין [ג]להם מיד רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [5]כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו מאי על כל נעלם אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאס בה ושמואל אמר זה הרק [ד]בפני חבירו ונמאס מאי אם טוב ואם רע אמרי דבי ר' ינאי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא כי הא דרבי ינאי חזייה לההוא גברא דקא יהיב זוזא לעני בפרהסיא אמר ליה מוטב דלא יהבת ליה מהשתא דיהבת ליה וכספתיה דבי ר' שילא אמרי זה הנותן צדקה לאשה בסתר דקא מייתי לה לידי חשדא רבא אמר זה המשגר לאשתו בשר שאינו מחותך בערבי שבתות [ה]והא רבא [ו]משגר שאני בת רב חסדא דקים ליה בגווה דבקיאה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי [6]והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות תקנה יש לו מאי רעות וצרות אמר רב רעות שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא ושמואל אמר זה הממציא לו מעות לעני בשעת דוחקו אמר רבא היינו דאמרי אינשי זוזא לעללא לא שכיחא לתליתא שכיח [7]וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם אמר רב ברדלא בר טביומי אמר רב כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם כל שאינו בוהיה לאכול אינו

וקא מחריא תנורא. מכבדת את התנור: **אותביה אגבה דכרעה.** הושיבתו על גב רגלה ונכות והורע מזלה: **דרעינא להו אנא.** איני מוסרן לשומר המתים ששמו דומה אלא מתגלגלין עמי ושטין בעולם עד שיתמלאו שנותיו והוא קרוי דור: **דמעביר במיליה.** מעביר על מדותיו: **דמטו.** נתבשלו: **הני מינטרן.** לפי שלא בישלו כל צורכן אין ממהרות לירקב: **היינו דכתיב כו'.** (א) הטובות ירא פן ירקבו אף הבחורים הצדיקים נאחזין למיתה פן יתקלקלו: **אדזוטר.** בעודו בחור: **אי בעי האי מרבנן.** להיות הולך בדרך טובים הוי חיי: **מבעט ברבותיו הוה.** רבי אלכסנדרי היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים וכתיב וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים (קהלת ח) ותניא במסכת קדושין (דף לג:) מורא זו איני יודע מהו כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלהיך (ויקרא יט) הוי אומר מורא זו כבוד חכמים: **קלות כחמורות.** עושקי שכר שכיר כמנאפים ומכשפים: **ומטי גר.** בהאי קרא כתיב: **ולא יראוני.** ובהאי קרא כתיב: **כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם.** ואף על הנעלמות ממנו שעשה שוגג הוא מביאו במשפט: **על כל.** אפי' דבר מועט במשמע: **ונמאס.** קצה דעת חבירו בדבר: **מאי אם טוב.** דמשמע אף על הטובה מביאו במשפט: **שאינו מחותך.** שאינו מנוקר מן החלב ומן הגידין האסורים: **בערבי שבתות.** שמתוך שממהרין לעשות צורכי שבת אינן נותנין לב אם מנוקר הוא: **צרות סמוכות זו לזו.** לשון וכעסתה צרתה (שמואל א א) שתי נשים יחד: **זיבורא ועקרבא.** [ז]נקיט הכי משום דאמרינן במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (דף כח:) חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא ומילופא סכנתא הלכך היכא דנכתיה זיבורא ועקרבא נעשות צרות זו לזו דלית ליה תקנתא לא בקרירי דקשה לעקרב ולא בחמימי דקשה לזיבורא: **זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו.** אלעיל קאי אם טוב ואם רע הרגיל להמציא צדקתו לעני בשעת דוחקו ולא קודם שעת הדחק שיכול לבקש מזונותיו ולקנותן בשעת הזול: **לעללא.** לקנות התבואה [ח]דמתרגם ועללת ארעא (ויקרא כג): **לתליתא.** להפסד ולאיבוד כך שמעתי. ולי נראה לקנות בשעת הדחק מזון שהוא תולה בסלו כדאמר מר (פסחים דף קיא:) תלא סילתא תלא מזוני תלאי בכיתא קשה לעניותא:

אינו

מוסיפנא לו והוה חלופיה. יש להקשות לרבי עקיבא דאית ליה בשילהי החולץ (יבמות דף נ. ושם) משלו מוסיפין לו לחזקיהו ולית ליה זכה מוסיפין לו הא משמע הכא דמוסיפין לו נ"ע: **מבעט** ברבותיו הוה. וכן איכא למימר בההיא דפ"ק דשבת (דף יג.) באחד שמת והיתה אשתו מולכת תפיליו בבית המדרש אמרה כתיב כי היא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה היכי מת בחצי ימיו ולא השיבו לה דבר ולא היו אומרים מהני הוה דבקדושיו לא יאמין [ט]אי נמי לא היה תשובה נצחת: **הא** יראוני מוחלין. גבי עושק שכר שכיר כתיב דהוה [י]ליה לא תעשה ופליגא א] דרבי ישמעאל בפרק בתרא דיומא (דף פו.) דאמר תשובה תולה ויוה"כ מכפר ואיכא ברייתא אחרת דאמר על עשה ולא תעשה תשובה מכפרת (ב) ועוד יש לחלק בין עניני תשובה יש שב ומוחלין לו מיד ויש שב דמוחלין לו אבל לא מחילה גמורה ועדיין יש עונש ואותו עונש תולין והא דאמרינן בשבועות (דף יב: ושם) העובר על מצות עשה ונתחרט לא זז משם עד שמוחלין לו היינו מחילה גמורה ואם שב בכל לבו ע"י יסורין יתכפרו לו עונותיו: **שנעשות** צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא. פר"ת רפואה לנשיכה זו קשה לנשיכה זו וכן אמרינן ריש פרק ב' דע"ז (דף כח: ושם) חמימי לעקרבא קרירי לזיבורא: **זה** הממציא מעות לעני בשעת דוחקו. פרש"י דקאי אלעיל אם טוב ואם רע שממתין לו עד שעת היוקר ומצא קונה ביוקר לתליתא לקנות פת לפי שעה כמו שקונהו בסלו כדאמרינן תלא לסילתי תלא למזוניה וקשיא לר"ת מדא למה [י]נקט כולי האי ולפסקיה באידך קרא והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות ועוד דאמרינן המלוה לעני בשעת דוחקו עליו נאמר אז תקרא וה' יענה (ישעיה נח) בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סג. ושם) מיהו התם מחלק הריב"ן בין מלוה לממציא ועוד דנקט הש"ס מילתא דלא שכיח לתלות הלחם דאמר בערבי פסחים (דף קיא: ושם) תלאי בכיתא קשי לעניותא ומפרש ר"ת צרות רבות ורעות זהו הממציא מעות לעני בשעת דוחקו כגון שתפסו המושל ובא זה ואמר לו שילוה לו מעות על קרקעותיו ואם לא היה זה בא המושל היה מיקל בפדיונו לפי שהוא דחוק ועני זוזי לעללתא לא שכיח אם היה רוצה לקנות תבואה להאכילו לביתו אין (ג) מוציאין לו מעות לתליתא כמו תלא חבין (כ"ב דף מז:) כשדוחקין אותו למכור משלו לתלותו כדי שיפדה עצמו [וע"ע תוס' סנהדרין דף עו: ד"ה והמלוה]:

שלוו

מסורת הש"ס

א) [פי' נשרפה רגלה. ערוך], ב) [כתובות קיא.], ג) [נ"ל לו וכ"ה בילקוט ובעי"ן], ד) [נ"א רבה פ"י], ה) [אליי], ו) [נ"ל מסדר], ז) [כל זה הדיבור אינו מפרש"י ושייך לתוספות וכ"ה בעי"ן], ח) נ"ל תבואת הארץ ת"י עללא דארעא (ויקרא כג), ט) משום שלא כ"ה הגרסא בע"י, י) [נ"ל נטר],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היינו דכתיב כו' כי היכי דבתאנים הטובות ירא: (ב) תוס' ד"ה הא יראוני וכו' ועוד יש לחלק. נ"ב כלומר דהשתא לא קאמר הכא הא יראוני מוחלין מחילה גמורה אלא כשנתחרט ועדיין לא שב בכל לבו תולין והיינו דקאמר תשובה תולה והא דקאמר בשבועות דף י"ב דהעובר ונתחרט לא זז משם עד שמוחלין לו ומשמע [מחילה גמורה] היינו דוקא במצות עשה והוא ברייתא דאמר על עשה ול"ת תשובה מכפרת מיירי בשב בכל לבו ע"י יסורין ששוטם בגופו אז יתכפרו לו לגמרי [והשאר חסר]: (ג) ד"ה זה הממציא וכו' לביתו אין ממציאין לו וכו' כמו תליה חבין וכו' כדי שיפדה עצמו ממציאין לו מעות הס"ד:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא יראוני וכו' דהוה ליה ל"ת. עיין תשובת פנים מאירות ח"א סימן כ"ו ובספר מים חיים להפר"ח בתשובה האחרונה:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה הא יראוני כו' ופליגא דר' ישמעאל. נ"ב עי' בסוף ספר מים חיים להפר"ח דף מ"ד ע"ב ד"ה נתקשיתי וכו' וד"ה אמר וכו':

◆

רבינו חננאל

יש נספה בלא משפט מעשה דמרים מגדלא נשיא ומרים [מגדלא] דרדקי דאתחלף ליה לשליחא ואייתי מרים מגדלא שער נשיא ויש מי שאומר כענין חלום ראה דברים הללו. ולא עוד אלא רב ביבי בן אביי היה מתעסק בראיית השדים לפיכך יש לומר כדרך הזה ראה ואין סומכין עליו ופתרון יש נספה בלא וגו' כגון אדם שהרג חבירו. ותסיתני בו. אתה מעלה ברעתך כיון שאתה בא בדרכיך הללו בעקיפין אתה מדמה להסית ואינך יכול להסית אלא (ברבוי מור) מיכן שהשטן של איוב אדם היה. הן בקדושיו לא יאמין כלומר אינו מאמין לא להיות הרבה שאם בזקנותם יטו מן הדרך הטובה [וקשיא לי דהא עבר שלשים ושבע שנה

תורה אור השלם

1. דּוֹר הֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֹמָדֶת: קהלת א ד
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע וְעֹדֶנּוּ מַחֲזִיק בְּתֻמָּתוֹ וַתְּסִיתֵנִי בוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם: איוב ב ג
3. הֵן בִּקְדֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין וְשָׁמַיִם לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו: איוב טו טו
4. וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט וְהָיִיתִי עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעֹשְׁקֵי שְׂכַר שָׂכִיר אַלְמָנָה וְיָתוֹם וּמַטֵּי גֵר וְלֹא יְרֵאוּנִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: מלאכי ג ה
5. כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִא בְמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם אִם טוֹב וְאִם רָע: קהלת יב יד
6. וְהָיָה כִּי תִמְצֶאןָ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי: דברים לא כא
7. וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: דברים לא יז

◆

רבינו חננאל (המשך)

ששקל הקלות עושק שכר שכיר וכיוצא בו הקישו למנאף ולמכשף ר"ל אמר ומטה גר ומטי גר כתיב כלומר כאלו מטה דין של מעלה וכל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו שנאמר ולא יראוני הא יראוני אני מוחל להם. כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם. היה ר' יוחנן אומר עבד שרבו שוקל שגגות כזדונות תקנה יש לו. על כל נעלם זה שהורג כינה לפני חבירו ונמאס אם טוב ואם רע כלומר אפילו רצה לעשות טוב ועלה בידו רע כגון שנתן צדקה לעני בפרהסיא שנמצא מביישו ר' שילא אמר הנותן צדקה לאשה בסתר ומייתי לה חשדא שמשיאה שם רע רבא אמר זה המשגר לאשתו בשר בע"ש שאינו מחותך אלא אי קים ליה בגווה ובהימנותא ה) כרבא בר רב חסדא: והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות. אמר רב רעות שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא כגון שעקצו זיבורא ועקרב ביחד לאדם מי שעקצו עקרב [אינו רוצה דברים קרים נמצא המועיל לאחר מזיק לאחר. שמואל אמר זה הממציא מעות לעני בשעה שהנוגשים עליו ומלוה אותו והנוגשים באין ולוקחין אותו הממון שהלוהו וכי מסתלקי והוא

ולא חטא שוב אינו חוטא) וההוא תלמידא דהוה בשיבבותיה דר' יוחנן ושכיב זוטר. ואמר ר' יוחנן אי בעי להתוטבי ארחתיה דלא לבטוח ברבותיו היה חיי. ר' יוחנן הוה בכי כד קרי וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר וגו' עבד שרבו מקרבו לדין וממהר להעידו כלום יש לו תקנה. אריב"ז אוי לנו

כא ונוגשה בו בכל יום היינו דאמרי אינשי זוזא לעללא לא שכיח לתוליתא שכיח. פי' זוזא לקנות בו תבואה אינו מצוי ולמי שתולין אותו הנוגשים מצוי. כתיב והסתרתי פני מהם והיה לאכול. אמר רב כל שאין בו והסתרתי פני מהם כלומר שהתפלל ב) ואין נענה אין בו והיה לאכול כלומר שמענישין אותו

א) נראה דצ"ל כמו שם רב חסדא שהיתה בקיאה של רבה. ב) נראה שצ"ל ואינו נענה אינו מישראל כל שאין בו והיה לאכול וכו'.